

Loppupäätelmissä Sundkvist palaa Paavalin omien kirjeiden tulkintaan. Varhainen ”kristillisten lakien” reseptio osoittaa poleemisen tulkinnan suuntaan. Kyse ei ole Mooseksen laista oikein ymmärrettynä vaan jostakin puhtaasti kristillisessä pelastusjärjestelmässä toteutuvasta asiasta – kristillisistä normeista (Gal. 6: 2; 1. Kor. 9:21), uskosta Kristukseen (Room. 3:27) ja Pyhästä Hengestä (Room. 8:2). Liittämällä termin ”laki” näihin ”kristillisiin” asioihin Paavali haluaa sanoa, että vaikka hänen sanomansa torjuukin lain noudattamisen, se ei ole vastoin Mooseksen lakia. Lain intentio, joka synnin ja ihmisen heikkouden takia jäi toteutumatta, viedään nyt päätökseen Kristus-tapahtuman kautta.

Kiinnitän seuraavaksi kriittistä huomiota kolmeen seikkaan. Ensimmäinen koskee käytettyä metodologiaa. Tarkoituksena on kysyä varhaiselta Paavali-reseptiolta neuvoa apostolin itsensä tulkintaan. Paavalin selittäjät olivat vakuuttuneita siitä, että hän sai sanomansa ylhäältä ja kirjoitti siksi Jumalalta saamansa viisauden mukaisesti, joskin yhtä ja toista vaikeaselkoistakin pujahti hänen kirjeisiinsä. Tämä lähtökohta saattaa estää kommentaattoreita ajattelemasta, että Mooseksen lain, liiton ja Israelin kansan asema pelastushistoriassa oli vaikea pa-la Paavalille niin eksistentiaalisesti kuin intellektuaalisestikin. Näin suljetaan jo etukäteen pois se mahdollisuus, että Paavalin soteriologian ytimessä muhisi kiperä pelastushistoriallisen jatkuvuuden ongelma, jota ei voi ratkaista konstruktivisella tavalla.

Toinen kriittinen huomio koskee sitä, missä määrin ”kristillisten lakien” reseptio tosiasiaa tuo uutta valoa Paavali-eksegeeseille Sundkvistin tutkimuksessa. Mielestäni teoksen diskurssissa esiintyy toisinaan sellainen rakenne, jossa ensin analysoidaan kommentaattoreiden tulkintoja ja sitten katsotaan, mikä niistä parhaiten tekee oikeutta Paavalille. Tämä merkitsee sitä, että tutkija ensin päättää Paavali-tul-

kinnastaan, ja sitten vasta vertaasi sitä myöhemmän kommentaattorin tulkintaan. Näin reseptiohistoria ei lopulta ratkaise Paavali-eksegeesin ongelmia. Se voi vain vahvistaa sen tulkintalinjan, jonka Sundkvist löytää jo pelkästään Paavalia analysoimalla. Nähdäkseni reseptiohistoria toimiikin heuristisena avaimena siten, että se vahvistaa tulkintoja, joihin päästään ja joita perustellaan Paavalin itsensä eksegeesillä.

Kolmas kriittinen huomio koskee loppupäätelmiä. En ole aivan varma, että Sundkvistin tulkinta, jossa korostetaan lain ja Kristus-tapahtuman kontinueettia, on kovin suuri *novum* modernissa tutkimushistoriassa. Useampikin tutkija on esittänyt samansuuntaisen näkemyksen. Paavali ei tarkoita ”kristillisillä laeilla” Mooseksen lakia oikein ymmärrettynä, eikä jotakin kristillistä, jolla ei ole enää mitään tekemistä Mooseksen kanssa vaan hän haluaa sanoa niillä, että Kristuksessa tapahtuneissa asioissa toteutuvat Tooran tarkoituserät. Näin Paavali vahvistaa liiton ja Kristus-tapahtuman välistä kontinueettia, vaikka tunnistaa niiden välillä katkoksenkin. Sundkvist asettuu tämän tutkimuslinjan kannalle ja tuo tuekseen vanhan kirkon ajan reseptiohistorian. Tältä osin pidän tutkimuksen keskeisiä johtopäätöksiä vakuuttavina ja perusteltuina.

Mutta tästä avautuu eräs ongelma, jonka Sundkvistin teokseen tarttuva tutkija huomaa viimeistään tultuaan viimeiselle sivulle. Mielestäni Sundkvistin perustutkimustulos tulee nyt esille melko yleisellä tasolla. Nykyisen tutkimuksen varsinainen kiistakapula koskee siitä avautuvia syventäviä jatkokysymyksiä. Miten Paavalin ”kristillisissä laeissa” ilmaisema jatkuvuuden painotus kytketään niihin kohtiin, joissa hän vetää lain ja Kristuksen selvästi erilleen toisistaan? Miten johdonmukainen kontinueetin painotus tosiasiaa on? Missä se tulee konkreettisesti näkyviin? Ratkaisevatko ”kristilliset lait” ja muutamat muut positiiviset viittaukset lakiin epäjatkuvuuden ongelmaa

Paavalin ja liittonomismien välillä? Näihin kysymyksiin Sundkvist ei enää paneudu. Tästä syystä luulen, että Sundkvistin teos jättää lukijan nälkäiseksi. Lukija yhtyy tutkijan keskeisiin loppupäätelmiin, mutta esittää sen jälkeen vanhan katekismuskysymyksen: mitä se on?

Sundkvistin tutkimus on kunnianhimoinen hanke sekä aiheensa että metodinsa osalta. Tekijä käy käsiksi kauan kiistellyyn teemaan, josta on kasvanut valtava määrä sekundaarikirjallisuutta. Lisäksi hän astuu kahdelle vaativalle tieteelliselle maaperälle, Uuden testamentin eksegetiikan maailmaan ja patristiikan saloihin.

Tekijä hallitsee molemmat maailmat ja asettaa ne valaisevalla tavalla rinnakkain. Hän osoittaa, että monet vanhat kommentaattorit ovat ymmärtäneet Paavalia samalla tavalla kuin eräät nykytutkijatkin. Sundkvistin tutkimus johtaa esittämään uusia tutkimuskysymyksiä, ja perehtymään jo esitettyihin vastauksiin.

Näin hän omalta osaltaan pitää liikkeellä suurta Paavali-tutkimuksen pyörää, joka taitaa pysähtyä vasta kun koittaa aika, jolloin vajavainen tieto lakkaa. Paavali nimittäin sanoo, että silloin hänetkin tunnetaan täydellisesti (1. Kor. 13:12).

KARI KUULA
DOS., KUOPIO

SOFIA KOTILAINEN

Suvun nimissä:
Nimenannon käytännöt
Sisä-Suomessa 1700-luvun
alusta 1950-luvulle. Diss.
Bibliotheca Historica 120.
Helsinki: SKS 2008. 423 s.

Seurakuntien kastettujen luetteloiden leppä aarre. Muihin tietoihin yhdistettyinä etunimet voivat kertoa mentaliteeteista, sosiaalisista suhteista ja kulttuurisista virtauksis-

ta. Tämä aarre on tähän asti jäänyt tutkijoilta pitkälti hyödyntämättä, mutta nyt Sofia Kotilainen on ottanut tehtäväkseen tuoda sen kaikkien nähtäville. Kastettujen luetteloiden lisäksi hän on käyttänyt muuttakin aineistoa: muita kirkonkirjoja, perukirjoja, tuomiokirjoja, muistitietoa, sanomalehtiä ja jopa hautamuistomerkkejä. Kohteena hänellä on ollut kaksi kivijärveläistä sukua, Kotilaiset ja Hakkaraiset. Näistä kahdesta suvusta hän on koonnut tietokannan, josta käyvät ilmi lähes 250 vuoden aikana syntyneen noin 9000 ihmisen sukulaisuussuhteet sekä asiakirjoissa esiintyvät eri nimimuodot. Urakka on vaatinut sekä sitkeyttä että järjestelmällisyyttä.

Miten pitäisi tulkita tällaista valtaisa aineistoa? Nimen antaminen, kuten monet muutkin valinnat ihmisen elämässä, on toisaalta yksilöllinen ratkaisu, mutta toisaalta siinä voi havaita samankaltaista käyttäytymistä ja kehityskulkuja. Samaan ratkaisuun voidaan tulla eri syistä, joten tutkija ei oikeastaan voi tietää, miten yksittäiseen nimivalintaan päädyttiin, vaan ainoastaan osoittaa todennäköisiä ajatuskulkuja laajempien aineistojen pohjalta. Sofia Kotilainen on pyrkinyt tavoittamaan tätäkin valkoista aluetta nimenantoon ja sen perusteisiin liittyvän muistitiedon avulla. Muistitieto on tosin varsin fragmentaarista eikä se kannu ainakaan 1700-luvun alkuun.

Tulkintaan kuuluu myös kysymys, mistä nimenvallinnassa havaittavat muutokset johtuvat ja mistä ne kertovat. Vaikka sama ilmiö voi olla vastaus molempiin kysymyksiin, nämä ovat kaksi eri kysymystä. Muutoksia *selitetään* tutkimalla kulttuurisessa ja sosiaalisessa ympäristössä tapahtuneita murroksia. Sellaiset tekijät, jotka liittyvät nimeämiseen, kuten almanakkojen nimet tai suomalaiskansallisten nimien tunnetuksi tuleminen, on helppo yhdistää nimenantoon. Muut tekijät, kuten esimerkiksi yksilöllistyminen vaativatkin sitten jo enemmän kriittistä tarkastelua. Jälkimmäisessä tapaukses-

sa sen sijaan nimiaineistoa käytetään *osoittamaan*, että esimerkiksi mentaliteetissa tapahtui jonkinlainen muutos. Tulos voi vahvistaa selittäviä tekijöitä, mutta historiallista mielikuvitusta ja eri vaihtoehtojen kriittistä arviointia tarvitaan. Vaarana on nimittäin kehäpäätelmä, jossa nimenannon kehitys todistaa mentaliteetin muutoksen, joka taas puolestaan selittää trendit nimenvallinnassa.

Sofia Kotilainen ei syyllisty kehäpäätelmiin, mutta tulkinnsa hän ei ole saavuttanut aivan samaa huolellisuutta kuin nimi- ja sukuaineiston keräämisessä. Hän on ottanut lähtökohdakseen sen, että nimet kertovat identiteetistä ja kunniakäsityksistä sekä välittävät suvun aineetonta perintöä ja sosiaalista pääomaa kantajilleen. Käsitteily esitellään tutkimuskirjallisuuden nojalla moneen kertaan toistaen johdantoluvussa ja ensimmäisessä käsittelyluvussa, mutta siihen ei juuri kohdisteta kriittistä arviointia edes tulkintayhteyksissä. Nimenvallinnan selittäminen ja nimistön käyttö johtolankana esitellään johdannossa erillisinä tutkimuskysymyksinä, mutta käsittelyluvuissa ne kulkevat täysin rinnakkain. Se ei sinänsä ole ongelma, mutta se hämärtää päättelyä ja sen perusteita. Kun pohdinnalle ja perustelulle ei anneta tilaa, johtopäätökset jäävät myös helposti vaille tarvitsemaansa esille nostoa.

Monessa kohtaa Kotilainen onkin huomaamattaan epäjohtonmukainen tulkinnoissaan. Esimerkiksi luvussa kaksi Kotilainen osoittaa mielenkiintoisesti, että sukunimi ei kivijärveläiselle ollut pyhä asia, vaan saattoi muuttua esimerkiksi asuintilan mukaan. Tässä suhteessa Kivijärvi oli länsi- ja itäsuomalaisen kulttuurin risteyskohdassa. Sukunimien suomentamisen 1900-luvun alussa hän tulkitsee kuitenkin irtaantumiseksi sukuidentiteetistä, jonka olemassaolon hän on siis joitain sivuja aikaisemmin kyseenalaistanut. Vielä etäämpänä Kotilainen tarkastelee erään pariskunnan eri elämänvaiheissa käyttämiä

sukunimiä ja selittää niiden vaihtumista paikallisyhteisön mielipiteillä ja asuinpaikan vaikutuksella identiteettiin ja sen korostamisen tarpeeseen sivuuttaen kokonaan tärkeän kulttuurieron itä- ja länsisuomalaisessa sukunimikäytännössä, pariskunta kun asui välillä Pohjanmaan puolella. Välillä taas tulkinta yhdestä tapauksesta ohjaa päätelyä myös toisenlaisissa tapauksissa. Luvussa kolme Sofia Kotilainen toteaa erityisesti esikoispoikien saaneen isoisän nimiä ja selittää tätä sillä, että kantatilan isännyyden ajateltiin liittyvän tiettyihin etunimiin. Kymmentä sivua myöhemmin hän esittelee tapauksen, jossa isoisän nimi jatkoi kulkuaan pojantarten jälkeläisissä. Havainnon voisi ajatella kyseenalaistavan tai heikentävän tulkintaa tilanisännyyden yhteydestä tiettyyn perintönimeen, mutta Kotilainen tulkitseekin, että näin ”yhteys sukutaloon säilyi nimien kautta, vaikka uusi asuinpaikka sijoittui muualle”.

Kaikesta huolimatta Kotilainen on osannut kysyä aineistoltaan mielenkiintoisia kysymyksiä. Kennelle tahansa sukuja tai perheitäkin tutkineille on tuttua, että vanhimmat lapset saivat eniten suvun perintönimiä. Kotilainen kuitenkin osoittaa, että merkitystä oli myös vanhempien iällä ja sosiaaliryhmällä. Kypsemmällä iällä perheen perustaneet antoivat enemmän perintönimiä lapsilleen kuin nuoremmat, ja torpparit vähensivät suvun perintönimien käyttöä varhaisemmin kuin talolliset ja loiset. Uskotavasti perustellulta tuntuu se johtopäätös, että 1700-luvulla kuolleen lapsen sisaruskaimat saivat nimensä, jotta perintönimellä olisi kanta- ja lapsikatraassa, 1900-luvulla taas kuolleen sisaruksen muistoksi. Kotilainen tarkastelee erikseen myös kaksosten ja avioliiton ulkopuolisten lasten nimeämistä.

Perintönimien lisäksi Sofia Kotilainen on tutkinut muita nimien lähteitä. Säätyläistön mallin mukaan nimeäminen oli yksi ilmiö, mutta lisäksi saadaan seurata uusien muotininimien yleistymistä ja vaihtumista

1800-luvun lopulta 1900-luvun puoliväliin. Kivijärveläiset eivät kaihtaneet saman muotiniimen antamista serkuksillekaan, mikä kertoo siitä, että niillä ei pyritty erottautumaan samalla tavalla kuin nykyään. Viimeisessä käsittelyluvussa Sofia Kotilainen käsittelee vielä lisää ja kutsumanimiä sekä nimenkantajien maineen vaikutusta yksittäisten nimien käyttöön. Koska paikallisesti tunnettujen henkilöiden nimet olivat useimmissa tapauksissa varsin yleisiä, kovin paljon todistusaineistoa jälkimmäisestä aiheesta ei kerry, mutta paikallisiväriä kyllä.

Suvun nimissä käsittelee nimiä sekä niihin menneinä vuosisatoina keskisuomalaisessa maalaisyhteisössä liittyneitä merkityksiä ja käytäntöjä jopa laajemmin kuin kirjan alaotsikko *Nimenannon käytännöt Sisä-Suomessa 1700-luvun alusta 1950-luvulle* antaa ymmärtää. Päätely ei ole kautta linjan huolellisesti perusteltu, mutta tutkimustuloksia ei voi sen johdosta väittää vääriksi. Teemoja kirjassa on niin runsaasti, että keskustelu avatuista aiheista toivottavasti jatkuu nimitutkimuksessa.

ANULEENA KIMANEN,
FIL. TRI, ESPOO

JÖRG FREY & UDO SCHNELLE & JULIANNE SCHLEGEL (TOIM.)

Kontexte des Johannes-evangeliums: Das vierte Evangelium in religions- und traditionsgeschichtlicher Perspektive. Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 175. Tübingen: Mohr Siebeck 2004. ix + 799 s.

Saksalainen Uuden testamentin tutkimus saattaa ajoittain tuntua hie-man paikalleen pysähtyneeltä. Eksegeettisen työskentelyn painopis-

te on usein ollut korostetun teologinen. Niin pientä yksityiskohtaa tekstistä ei olekaan, ettei siitä löytyisi ”ristinteologis-soteriologis-antropologis-ekkleziologista” näkökulmaa. Historiallinen näkökulma jää helposti tällaisen jargonin varjoon, eikä se välttämättä edes synnytä tuoreita teologisia oivalluksia. Yli 800-sivuinen kokoomateos Johanneksen evankeliumista kuitenkin osoittaa, että saksalaiset tutkijat edelleen tekevät tosissaan töitä myös Uuden testamentin historiallisen taustan kartoittamisessa.

Arvioitava teos perustuu vuonna 2001 pidettyyn Münchenin ja Halle-Wittenbergin yliopistojen Uuden testamentin tutkijoiden yhteisemiin, joka liittyi Halle an der Saalella tekeillä olevan ”Uuden Wettssteinin” eli Uuden testamentin tekstin kreikkalais-roomalaista taustaa kartoittavan selitysteoksen ensimmäisen, Johanneksen evankeliumia käsittelevän osan julkaisuun.

Evankeliumin taustaa ja varhaista vaikutushistoriaa valoteataan kirjan kaikkiaan 19 artikkelissa erittäin laajasti. Niissä käsitellään muun muassa Johanneksen suhdetta Vanhaan testamenttiin, Qumranin teksteihin, pseudepigrafeihin, Filoniin, Paavaliin, Efesolaiskirjeeseen, synoptisiin evankeliumeihin, Tuomaan evankeliumiin sekä gnostilaiseen traditioon. Useimmat kirjoittajat korostavat, ettei Johanneksen teologinen ajattelu nouse yhdestä ainoasta traditiopiiristä, joka voitaisiin täsmällisesti identifioida. Kirjassa ei näin esimerkiksi pyritä osoittamaan, että Johanneksen evankeliumin kirjoittaja olisi suoraan tuntenut Filonin tai juutalaisia pseudepigrafeja. Pikemminkin tutkijat pyrkivät luomaan mahdollisimman kattavan kuvan intellektuaalisesta maailmasta, jonka osa Johanneksen evankeliumi oli.

Sen sijaan Johanneksen oletetaan olevan joko suoraan (Zbynek Studenovsky) tai välillisesti (Michael Labahn ja Manfred Lang) riippuvainen synoptisista evankeliumeista. Kahden kirjassa käsitellyn Nag Hammadin tekstin, *Tuomaan evan-*

keliumin (Enno Ezard Popkes) ja *Johanneksen salaisen kirjan* (Titus Nagel) katsotaan nyky muodossaan olevan riippuvaisia Johanneksen evankeliumista. Studenovsky hyödyntää oivaltavasti intertekstuaalisuuden näkökulmaa ja argumentoi, että Joh. 21 ”jatkaa” Markuksen ylösnousemuskertomusta vastamalla juuri niihin kysymyksiin, jotka Markus jätti omassa kertomuksessaan avoimiksi. Samansuuntainen on Nagelin tulkinta tavasta, jolla *Johanneksen salaisen kirjan* kirjoittajat käyttivät Johanneksen evankeliumia muokatessaan alun perin ei-kristillisen tekstin kristilliseksi. Nagelin teoria näiden kahden tekstin suhteesta vaikuttaa mahdolliselta, mutta kaikki hänen argumenttinsa niiden välisistä yhteyksistä eivät ole samalla tavalla vakuuttavia.

Toinen useassa artikkelissa esiin nouseva ajatus on oletus, että Johanneksen evankeliumi on peräisin Efesosta. Bernhard Mutschler on kuitenkin kirjoittajista ainoa, joka perustelee tätä käsitystä tarkemmin. Hän pyrkii osoittamaan, että neljäs evankeliumi yhdistettiin Johannes-nimiseen henkilöön jo hyvin varhain, toisen vuosisadan alussa, ja että tämä ”Johannes vanhimpana” tunnettu henkilö sekoittui Johannes Sebeduksen poikaan jo paljon ennen Irenaeusta. Mutschler olettaa, että Irenaeuksen tiedonanto neljästä evankeliumista, jossa Johannes identifioidaan Jeesuksen lempioppilaaksi, perustuu Rooman kristillisen seurakunnan arkistossa olleeseen, vähintään 40–50 vuotta varhaisempaan dokumenttiin. Mutschler ei kuitenkaan yksilöi, mihin oletus tällaisesta dokumentista ja sen ajoituksesta perustuu. Yksikään varhaiskristillinen lähde ei tue hänen näkemystään siitä, että Johannes vanhin olisi osallistunut Johanneksen evankeliumin syntyvaiheisiin.

Yksi tuore näkökulma Johanneksen evankeliumin taustaan on antiikin moraalifilosofia, jonka vaikutusta käsittelevät Michael Labahn, Manfred Lang ja Klaus Scholtissek.